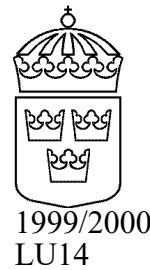

Lagutskottets betänkande

1999/2000:LU14

Brottsoffers ansvar för rättegångskostnader

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 1999/2000:47 om brottsoffers ansvar för rättegångskostnader jämte tre motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1999.

I propositionen föreslås en begränsning av brottsoffers skyldighet att ersätta en skadeståndsskyldigs rättegångskostnader. Förslaget innebär att ett brottsoffer som har tillerkänts ersättning för lidande enligt 1 kap. 3 § skadeståndslagen, s.k. kränkingsersättning, som regel inte skall behöva betala den skadeståndsskyldiges rättegångskostnader även om brottsoffret har förlorat processen. Begränsningen, som tas in i en ny paragraf i 6 kap. skadeståndslagen, föreslås också gälla när ett brottsoffer har tillerkänts skadestånd på grund av brott för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men eller olägenheter i övrigt, om det finns särskilda skäl för en begränsning.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 maj 2000.

Utskottet tillstyrker bifall till propositionen och avstyrker motionerna.

Propositionen

I proposition 1999/2000:47 föreslår regeringen (Justitiedepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207).

Lagförslaget har intagits som bilaga till betänkandet.

Motionerna

1999/2000:Ju725 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) vari yrkas

6. att riksdagen begär att regeringen utreder vad i motionen anförts om brottsoffer och rättegångskostnader.

1999/2000:Ju730 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att lagstiftningen ändras så att brottsoffret inte riskerar att behöva betala rättegångskostnader och advokatkostnader för gärningsmannen.

1999/2000:Ju806 av Lars Björkman och Anita Sidén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ändra rättegångsbalken.

Allmän bakgrund

Den grundläggande regeln om skadeståndsansvar finns i 2 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207). Detta lagrum innebär att var och en som uppsåtligt eller av vårdslöshet (culpa) vållar person- eller sakskada är skyldig att ersätta skadan. Regler om skadeståndets bestämmande finns i 5 kap. skadeståndslagen. Enligt 5 kap. 1 § omfattar skadeståndet till den som har tillfogats en personskada ersättning för dels ekonomisk skada, såsom sjukvårdskostnader och inkomstförlust, dels ideell skada, dvs. sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt olägenheter i övrigt till följd av skadan. En särskild form av ideell skada ersätts enligt 1 kap. 3 § vid kränkning av den personliga integriteten genom brott mot den personliga friheten, annat ofredande som innefattar brott, brytande av post- eller telehemlighet, intrång i förvar, olovlig avlyssning eller olaga diskriminering eller ärekränkning eller dylik brottslig gärning. Gemensamt för brotten som grundar rätt till ersättning för lidande är att de innebär en kränkning av den skadelidandes personliga integritet, och syftet med regeln är att gottgöra den integritetskränkning som följer med de brott som avses med regeln. För att ersättningsgillt lidande skall anses föreligga skall kränkningen ha varit någorlunda allvarlig.

Regler om rättegångskostnader och fördelningen av sådana kostnader finns i rättegångsbalken. I mål om skadestånd på grund av brott gäller, oavsett om handläggningen sker enligt tvistemåls- eller brottmålsreglerna, bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken. Enligt huvudregeln i 18 kap. 1 § skall den som vinner bifall till sin talan få sina kostnader för rättegången ersatta av motparten. Den nuvarande utformningen av regelsystemet för rättegångskostnader innebär sålunda att en person som har utsatts för brott i vissa fall kan komma att bli skyldig att betala ersättning för rättegångskostnader till den som är skadeståndsskyldig på grund av brottet. När det är fråga om handläggning enligt reglerna för brottmål gäller enligt 31 kap. 11 § tredje stycket emellertid den viktiga begränsningen att det ansvar för rättegångskostnad som målsäganden kan åläggas är begränsat till den särskilda kostnad som orsakats av det enskilda anspråket.

Ifrågavarande spørsmål om skyldighet för brottsoffer att ersätta gärningsmannens rättegångskostnader har mot bakgrund av ett par aktuella rättsfall uppmärksamats under senare tid. I Brottsofferutredningens betänkande (SOU 1998:40) Brottsoffer – Vad har gjorts? Vad bör göras? framhålls att frågan om rättegångskostnadernas fördelning i tvistemål om skadestånd borde studeras, vilket dock inte kunde ske inom ramen för utredningens uppdrag.

Mot den nu angivna bakgrunden utarbetades inom Justitiedepartementet under år 1998 en promemoria med förslag till en ny bestämmelse i skadeståndslagen som innebär vissa inskränkningar i brottsoffers ansvar för rättegångskostnader. Promemorian har efter remissbehandling lagts till grund för förslagen i den nu aktuella propositionen.

I propositionen föreslås nya bestämmelser i 6 kap. 5 § skadeståndslagen om begränsning av brottsoffers skyldighet att ersätta en skadeståndsskyldigs rättegångskostnader. Förslaget innebär att ett brottsoffer som har tillerkänts ersättning för lidande enligt 1 kap. 3 § skadeståndslagen (kränkingsersättning) inte skall behöva betala den skadeståndsskyldiges rättegångskostnader även om brottsoffret har förlorat processen. Undantag föreslås gälla om det finns särskilda skäl mot en begränsning av kostnadsansvaret. Vissa fall där det finns särskilda skäl för en begränsning och där ersättning för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men eller olägenheter i övrigt har dömts ut för skador som har orsakats av brott föreslås också omfattas av bestämmelserna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2000.

Motionerna

I tre motioner som har väckts under den allmänna motionstiden 1999 förespråkas lagändringar för att begränsa brottsoffers skyldighet såvitt avser skadeståndsskyldigas anspråk på rättegångskostnader.

Ragnwi Marcelind m.fl. (kd) begär i motion Ju730 ett tillkännagivande om att lagstiftningen bör ändras så att brottsoffret inte riskerar att behöva betala gärningsmannens rättegångskostnader (yrkande 2).

Även Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) förespråkar i motion Ju725 en ändring av reglerna om brottsoffers ansvar för rättegångskostnader, och enligt motionärerna bör riksdagen begära att regeringen utreder frågan (yrkande 6).

Lars Björkman och Anita Sidén (båda m) kritiserar i motion Ju806 att brottsoffer kan tvingas betala gärningsmannens rättegångskostnader och begär ett tillkännagivande om behovet av ändrade lagregler på området.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är för sin del ense med regeringen om vikten av att rättsordningen upprätthåller ett rimligt mått av skydd för och stöd till dem som drabbas av brott. När en person som har utsatts för brott blir skyldig att betala ersättning för rättegångskostnader till gärningsmannen kan betalningsskyldigheten många gånger, som regeringen påpekar, uppfattas som en ytterligare kränkning utöver själva brottet.

Mot denna bakgrund delar utskottet regeringens och motionärernas uppfattning om att det är berättigat att i vissa fall inskränka brottsoffers ansvar för rättegångskostnader. Utskottet vill därför ansluta sig till de i propositionen framlagda förslagen, vilka synes väl avvägda och som dessutom får anses tillgodose de motionsvis framställda önskemålen.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen samt avstyrker motionerna Ju725 yrkande 6, Ju730 yrkande 2 och Ju806.

Utskottet hemställer

 beträffande *brottsoffers ansvar för rättegångskostnader*
att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:Ju725 yrkande 6,
1999/2000:Ju730 yrkande 2 och 1999/2000:Ju806 antar regeringens
förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207).

Stockholm den 7 mars 2000

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Henrik S Järrel (m), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c), Ana Maria Narti (fp) och Christina Pettersson (s).

Förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)